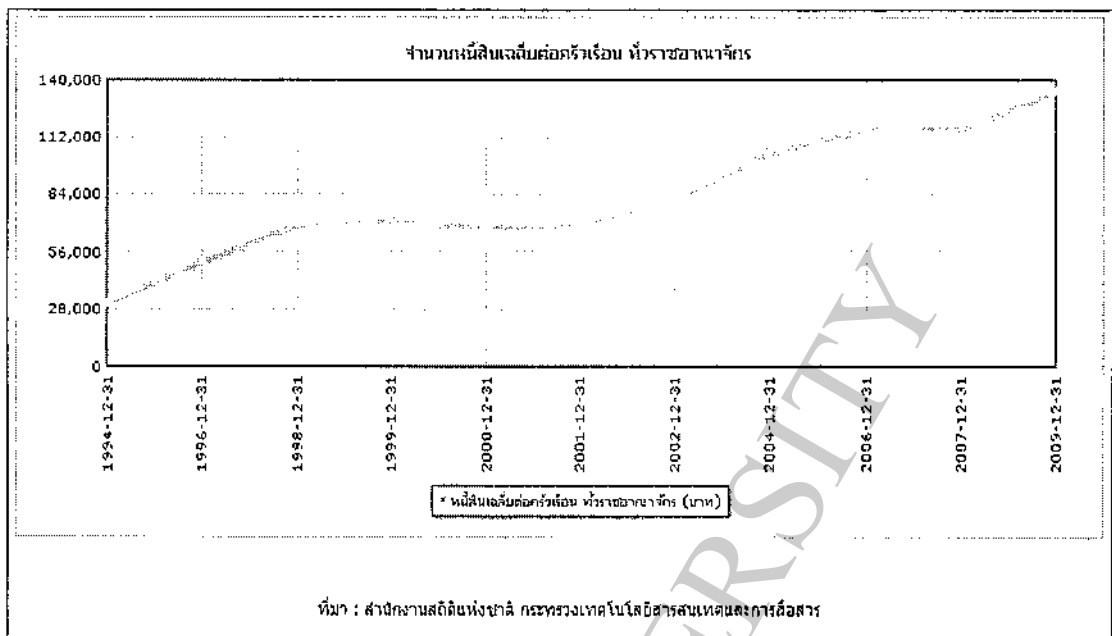


บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาวะสังคมไทยในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยกระแสวัตถุนิยม และความฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ จนทำให้คนไทยที่หลงไปตามกระแสนิยมจนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินที่มีแนวโน้มสูงขึ้น มีข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ระบุว่าคนไทยนั้นมีการใช้จ่ายหมดไปกับสิ่งที่ไม่จำเป็น จำนวนมาก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติผู้มีการศึกษาหลักปรัชญาในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายการพัฒนาประเทศได้อัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” อันเป็นแนวทางตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาแบบบูรณาการนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-พ.ศ.2544)จนถึงแผน ฯ ฉบับปัจจุบันฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-พ.ศ.2554) ที่มุ่งพัฒนาคนให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ซึ่งจะนำพาประชาชนไปสู่การพึ่งพาตนเอง การปรับปรุงคุณภาพชีวิตและอนุรักษ์ฟื้นฟูการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น กลายเป็นสังคมเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างยั่งยืน นำไปสู่การพึ่งพาตนเองและลดปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมองเห็นถึงความสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง รู้จักความพอมีพอกิน พอมีพอใช้ คำนึงถึงหลักเหตุผลและการประมาณตนเอง พร้อมกับทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตเป็นแนวทางหนึ่งที่ประชาชนไทยควรยึดถือคือการ รู้จักความพอประมาณ พึ่งตนเองและไม่ประมาท ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง



ที่มา <http://www.nic.go.th> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 20 สิงหาคม 2554

หนทางสำคัญที่ทำให้การดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ ประการหนึ่งก็คือ การบริโภคตามความจำเป็นและเหมาะสมของแต่ละครัวเรือน ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการวางแผนและบริหารการเงินอย่างรอบคอบมีเหตุผลและใช้สติในการดำรงชีวิต ดังนั้นการทำบัญชีครัวเรือนจึงถือว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เราสามารถบริหารจัดการด้านการเงินของครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและสามารถบรรลุถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การให้ความสำคัญต่อการบริหารการเงินของครอบครัว ทำให้ทราบว่าแต่ละวัน แต่ละเดือน มีรายได้เท่าใด มีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ซึ่งนำไปสู่การวางแผนการเงินว่าจะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นหรือวางแผนใช้จ่ายอย่างประหยัดอย่างไร เพื่อให้รายจ่ายสมดุลกับรายได้ และมีการเก็บออมอย่างสม่ำเสมอ อันเป็นการสร้างรากฐานความมั่นคงให้ครอบครัว

การทำบัญชีครัวเรือน ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางสู่ความพอเพียง ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักประมาณตนเอง เป็นเครื่องมือในการบริหารการเงินของครอบครัว มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำรงชีวิต ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องมีการจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการ มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายรับและรายจ่ายของครัวเรือน เพื่อจัดทำเป็นบัญชีครัวเรือน และนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อให้เกิดความพอดี หากมีส่วนที่เหลือก็ให้เก็บไว้ออมเพื่อใช้ในอนาคต (นภาพร ลิขิตวงษ์ขจร

2550 : 25-29) การทำบัญชีครัวเรือน จึงเป็นการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิตของ ตัวเองและครอบครัว ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมในอดีต ปัจจุบันและ อนาคตของชีวิตของตัวเอง ด้วยการนำข้อมูลอดีตมาบอกปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อมูลที่ได้บันทึก ไว้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต ในครอบครัว การทำบัญชี ครัวเรือนทำให้ครอบครัวมีความสุขใช้ชีวิตโดยยึดหลักความพอเพียง มีเหตุผล รู้จักพึ่งพาตนเอง มี ความพอประมาณ การเงินมีสภาพคล่อง รู้จักการเก็บออม ทุกคนรู้ถึงแหล่งที่มาของรายรับและการ ใช้ไปของค่าใช้จ่ายในแต่ละวันสามารถนำข้อมูลการใช้จ่ายมาวางแผนบริหารการเงินในอนาคตได้ และสามารถนำข้อมูลไปขยายขอบเขตเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการเงินในระดับ ชุมชน รวมถึงประเทศในประเทศได้ ดังนั้นการจัดทำบัญชีครัวเรือน จึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงการจด บันทึกรายการต่างๆ ที่เป็นเงินเท่านั้น แต่ยังเป็นช่องทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความ สามัคคีภายในครอบครัว และช่องทางในการช่วยเหลือแบ่งปันกันในสังคม ส่งเสริมให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติต่อไป

จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนของภาคเหนือเป็น ศูนย์กลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้า การลงทุน การศึกษา และการคมนาคม ขนส่งของภูมิภาค ส่งผลให้พื้นที่มีการพัฒนาเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจังหวัดเชียงใหม่จะ มีความเจริญและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ แต่ยังคงปรากฏให้เห็นถึง ความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ที่แตกต่างกันค่อนข้างสูง โดยในปี 2550 รายได้ของประชากรจังหวัด เชียงใหม่เฉลี่ย 76,388 บาท/คน/ปี ในขณะที่รายได้ของประชากรเฉลี่ยในเขตชนบท 40,984 บาท/ คน/ปี (ข้อมูล : แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ 4 ปี 2553-2556) อีกทั้งแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจ มี ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนเชียงใหม่ในหลายด้านคือ ราคาน้ำมัน ที่ปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่ปรับสูงขึ้น ส่งผลให้อำนาจการซื้อของประชาชนลดลงและมีภาวะหนี้สิน โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นถึงแม้ว่า จะมีระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น ดังตารางแสดงจากรายงานสถิติรายได้และ รายจ่ายของครัวเรือน จังหวัดเชียงใหม่สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งจัดทำโดย กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร

ตารางแสดงสถิติรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	2543	2545	2547
จำนวนครัวเรือน(1,000 ครัวเรือน)	472,700	500,200	491,900
ขนาดของครัวเรือน	3.1	2.9	3.1
รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน (บาท)	-	9,582	12,586
รายได้ประจำ	-	9,192	12,439
- รายได้ที่เป็นตัวเงิน	-	7,703	10,351
- รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน	-	1,489	2,087
รายรับที่เป็นตัวเงินอื่นๆ	-	389	147
รายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน (บาท)	-	8,465	11,121
ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภค	-	7,573	10,035
- อาหารและเครื่องดื่ม	-	2,745	3,133
- สินค้าและบริการอื่นๆ	-	4,828	6,902
ค่าใช้จ่ายที่มีเพื่อการอุปโภคและบริโภค	-	891	1,086
หนี้สิน โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน	-	68,716	91,892

ที่มา สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(ที่มา <http://service.nso.go.th/nso/thailand/thailand.jsp> เข้าถึงข้อมูล 20 สิงหาคม 2554

ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตำบลหนึ่งซึ่งได้รับผลจากการขยายตัวของเขตเมืองทำให้เกิดการกลายสภาพจากสังคมชนบทในอดีตมาเป็นสังคมเมือง โดยเป็นที่ตั้งของห้างสรรพสินค้าและบริษัทร้านค้าขนาดใหญ่จำนวนมาก รวมทั้งเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษา ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลของประชากรนอกพื้นที่ซึ่งเป็นประชากรแฝงที่มีวัตถุประสงค์หลักเพียงเพื่อต้องการพักอาศัยอยู่ใกล้กับที่ทำงานหรือทำกิจกรรมในสถานประกอบการที่ตนเป็นลูกจ้างเป็นการชั่วคราว โดยปัจจุบันมีสัดส่วนร้อยละประชากรแฝงต่อประชากรดั้งเดิมราวร้อยละ 50 (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางสาวจิตตานาด ปันไหว สมาชิกเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง วันที่ 24 เมษายน 2554) ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชุมชนตำบลหนองป่าครั่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าได้มีความพยายามรวมกลุ่มของประชากรดั้งเดิมซึ่งยังมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสามัคคีในหมู่คณะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อีกทั้งการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง รวมทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเชียงใหม่ ร่วมกันส่งเสริมให้

มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยส่งเสริมให้มีการพึ่งตนเอง ประกอบอาชีพเสริม ส่งเสริมการออมทรัพย์ จึงทำให้เกิดกลุ่มอาชีพเพื่อการพึ่งพาตนเองหลายกลุ่ม เพื่อสร้างรายได้เสริมในครัวเรือนเป็นการสนองนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงและทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ แต่ประชาชนตำบลหนองป่าครั่งยังถือว่ามียาได้ไม่สูงมากนัก โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของคนในพื้นที่ในปี 2549 และปี 2550 คือ 49,058.00 บาท และ 56,040.00 บาท ตามลำดับ (ข้อมูล : จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ปี 2548-2549) และในอดีตที่ผ่านมาได้มีความพยายามของผู้นำชุมชนในการให้ประชาชนทำการบันทึกบัญชีครัวเรือนแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ โดย (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางสาวจิตตานาถ บันไหว สมาชิกเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง วันที่ 24 เมษายน 2554) และพบว่ามีจำนวนครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งเพียงส่วนน้อย ประมาณ 50 ครัวเรือนจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,654 ครัวเรือน ที่ทำการบันทึกบัญชีครัวเรือน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นางพุทธรักษา สาธุทรัพย์ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง วันที่ 19 เมษายน 2554)

โครงการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่ง พัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน และการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ราชรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือน รวมทั้งการวิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ฝึกทักษะและมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมีเหตุผลและลงมือปฏิบัติจากความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน อีกทั้งยังมุ่งให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ราชรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนเพื่อนำไปสู่การวางแผนการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นหนทางสำคัญที่นำไปสู่การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ ด้วยการรู้จักบริโภคตามความจำเป็นและเหมาะสมในแต่ละครัวเรือนอันเป็นผลที่เกิดจากการที่ชุมชนมีการวางแผนและบริหารการเงินอย่างรอบคอบมีเหตุผลและใช้สติในการดำรงชีวิต โดยมีจุดเริ่มต้นจากการทำบัญชีครัวเรือนซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากการทำ

บัญชีครัวเรือนบัญชีครัวเรือนถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในระดับปัจเจกชนและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำไปสู่การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง (นภาพร ลิขิตวงศ์จร. 2550 : 25) และเป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำรงชีวิต อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดกลไกการพัฒนาชุมชนตำบลหนองป่าครั่งด้วยการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. พัฒนาการบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
2. สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งอย่างเป็นระบบภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
4. สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานการดำเนินงานและกิจกรรมของชุดโครงการ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการรองรับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความ

ระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

บัญชีครัวเรือน หมายถึง การจดบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันของครัวเรือน

ชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง หมายถึง ประชาชนที่เป็นตัวแทนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง

ระยะเวลาทำการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาดำเนินการศึกษาวิจัยทั้งสิ้น 12 เดือน นับตั้งแต่ได้รับอนุมัติโครงการ วันที่ 9 พฤศจิกายน 2554 ถึง วันที่ 9 พฤศจิกายน 2555 โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังตาราง

รายละเอียดการดำเนินงานวิจัย	เดือนพฤศจิกายน 2554 - พฤศจิกายน 2555											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. การเตรียมความพร้อมทีมวิจัย	■											
2. การประสานงานในพื้นที่ เพื่อเตรียมเครื่องมือการวิจัย การออกแบบการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง	■											
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล สภาพการเงินภายในครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์รายรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือน		■	■	■	■							
4. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และวิเคราะห์ปัจจัยสู่ความสำเร็จของระบบการเงินภายในครัวเรือน				■	■	■	■					
5. การหาแนวทางแก้ไขปัญหาระบบบัญชีครัวเรือนโดยใช้วงจร PDCA ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน <ul style="list-style-type: none"> ● การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสู่ความสำเร็จของระบบบัญชีครัวเรือนในปัจจุบัน ● การหาแนวทางแก้ไขปัญหาระบบบัญชีครัวเรือน 				■	■	■	■	■				
6. การสังเคราะห์ผลการวิจัยและจัดทำรายงาน								■	■	■	■	
7. การจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์										■	■	■